

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05
у Національній академії внутрішніх справ

ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

ВІДГУК

Офіційного опонента кандидата юридичних наук, доцента

Буханченко Олександра Анатолійовича

на дисертацію **Левицького Андрія Олеговича** на тему "Криміналістичне дослідження пломб", подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Адекватне реагування з боку правоохоронних органів на кримінальні прояви є необхідною умовою нормального існування державних інститутів, ознакою передбачення негативних наслідків злочинної ситуації, доцільності й розумності дій суспільства та держави в боротьбі із злочинністю. Значний сплеск злочинності в нашій країні, збільшення кількості майнових злочинів викликають необхідність професійного підходу до вивчення й використання під час розслідування злочинів різноманітних доказів. Часто збирання таких доказів безпосередньо пов'язане із потребою застосування спеціальних знань, що істотно підвищує можливості як сторони обвинувачення, так і сторони захисту в отриманні достовірної доказової інформації. Необхідно відмітити, що різноманіття процесів і слідів, які виникають в результаті вчинення злочинів, вимагає від практичних співробітників правоохоронних органів знання прийомів, методів, засобів, розроблених на основі різноманітних наук. Це в свою чергу зумовлює необхідність проведення міжгалузевих досліджень, використання даних одних наук при здійсненні наукових пошуків в межах інших. Певну роль в цьому процесі відіграє інтеграція і диференціація суміжних галузей знань – криміналістики, металознавства, технічних наук.

Вх. №		2620	
" 11 "	" 06 "	20	18 р.
осн. док.		11	
додаток		-	

Сьогодні багато які з питань досудового розслідування тяжких й особливо небезпечних злочинів, не мають однозначності в їх розумінні науковцями, практиками, а тому потребують свого додаткового вивчення, теоретичного обґрунтування, розроблення відповідних практичних рекомендацій. До таких не достатньо вивчених відносимо питання щодо криміналістичного дослідження пломб та запірно-пломбувальних пристроїв. Варто звернути увагу науковців і практиків на те, що до недавню були відсутні загальноприйняті методики стосовно криміналістичного дослідження пломб та сучасні інформаційно-довідкова література стосовно даного напрямку роботи.

У зв'язку з цим необхідно визнати, що обрана для дослідження тема є доволі актуальною, викликаною потребами не лише теоретичного осмислення важливої наукової проблеми, а й вимогами удосконалення практики досудового розслідування й судового розгляду кримінальних проваджень.

Теоретичне підґрунтя дисертації становлять фундаментальні роботи вчених, присвячені різним питанням розслідування злочинів, зокрема: В. П. Бахіна, Р. С. Белкіна, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. Я. Горбачевського, А. В. Іщенка, І. І. Когутича, В. О. Коновалової, В. В. Лисенка, Є. Д. Лук'янчикова, О. І. Мотляха, Д. Й. Никифорчука, О. В. Одерія, Ю. Ю. Орлова, М. А. Погорецького, М. В. Салтевського, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, В. Г. Хахановського, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, С. С. Чернявського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька, Б. В. Щура та ін.

Концептуальним засадам судово-експертної діяльності присвячено праці зарубіжних та вітчизняних учених: Т. В. Аверьянової, І. А. Алієва, В. Д. Арсенєва, С. Ф. Бичкової, М. Є. Бондар, О. А. Буханченка, А. І. Вінберга, Ф. Е. Давудова, Ф. М. Джавадова, Н. І. Клименко, В. В. Ковальнової, Ю. Г. Корухова, В. К. Лисиченка, Н. Т. Малаховської, О. В. Меланич, О. М. Моїсєєва, Е. Б. Сімакової-Єфремян, М. Я. Сегая, І. В. Пирога, О. Р. Россинської, І. Я. Фрідмана, О. Р. Шляхова, М. Г. Щербаковського.

У роботах вищевказаних вчених розглядаються особливості криміналістичного дослідження пломб простої конструкції, що не зменшує актуальності теми дисертаційного дослідження, а навпаки, при появі сучасних нових зразків пломб та до 2009 року відсутності методик криміналістичного дослідження даних видів пломб різної конструкції, свідчить про існування цілого ряду невирішених науково-прикладних завдань криміналістичного дослідження даного виду пристроїв. Певна їхня сукупність пов'язана з актуалізованою вище проблематикою і у сучасній криміналістичній науці не було предметом окремого наукового дослідження у вітчизняній літературі. Сьогодні існує потреба в комплексному висвітленні даної тематики.

Здійснене наукове дослідження має беззаперечний зв'язок з **відповідними науковими програмами, планами, темами**, узгоджується з Стратегією національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015 та Плану заходів щодо її реалізації, схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р., Стратегії розвитку Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України на період до 2020 р. та Плану заходів щодо її реалізації, затверджених наказом МВС України від 15 березня 2017 р. № 229, Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр., схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 28 від 29 жовтня 2013 р). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 24 грудня 2013 (протокол № 32) і схвалено Координаційним бюро Національної академії правових наук України (№ 1214, 2013 р.), яку уточнено на засіданні Вченої ради

Національної академії внутрішніх справ 27 лютого 2018 (протокол № 3).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджують правильно поставлені й науково сформульовані та успішно розв'язані дисертанткою завдання, а також загальні наукові й спеціальні методи, які застосовувалися нею у процесі дисертаційних пошуків. Належний ступінь наукової **обґрунтованості й достовірності** результатів дослідження забезпечено використанням загальнонаукового діалектичного методу пізнання, а також конкретних методів і прийомів пізнання, зокрема, спостереження, описування, аналізу, синтезу, моделювання, експерименту, пошуково-бібліографічного. Окреме значення для ілюстрації й підтвердження особистих висновків дисертанта має застосування ним методу статистичного аналізу, соціологічних методів, зокрема, при вивченні кримінальних проваджень, матеріалів анкетування, а також даних офіційної статистики щодо трасологічного дослідження пломб за період 2007-2015 років, де безпосередньо або комплексно провів 971 експертних досліджень та судових експертиз, рецензував у 2016 році 84 експертних досліджень та сім судових експертиз за напрямом трасологічних досліджень запірнопломбувальних пристроїв та пломб, для встановлення способів здійснення перепломбування пломб та систематизації слідів, які утворюються при певному способі перепломбування. Здійснив аналіз проведеного анкетування 147 працівників Експертної служби МВС України з ДНДЕКЦ МВС України, Миколаївського, Одеського, Херсонського, Запорізького, Дніпропетровського, Львівського та Харківського НДЕКЦ МВС України, які мають право на самостійне проведення трасологічних експертиз за напрямком дослідження запірнопломбувальних пристроїв та пломб.

Дисертація відзначається певною **науковою новизною**, оскільки вперше на сучасному етапі розвитку вітчизняної науки кримінального процесуального права й криміналістики на монографічному рівні, а не в окремих й розрізнених наукових публікаціях розглядаються питання

отримання криміналістичного дослідження пломб. Проведене дослідження дало можливість запропонувати оригінальний авторський підхід до розв'язання низки дискусійних теоретичних питань, обґрунтувати й сформулювати нові бачення, які суттєво поглиблюють зміст наукових положень криміналістики й кримінального процесу з цієї проблеми. На думку опонента, до основних положень і висновків, в яких дисертанткою на підставі самостійно здійсненого наукового пошуку конкретизовано **наукову новизну** дисертаційного дослідження (стор. 19-20 дис., стор. 4-5 автореф.), слід віднести такі:

- запропоновано розширену класифікацію пломб за: ступенем складності виготовлення, матеріалом виготовлення, механізмом пломбування, конструкцією, матеріалом пломбувального елемента, конструкцією плобувального елемента, взаємодією з об'єктом, країною виготовлення, сферою використання;

- сформульовано авторське визначення поняття пломби, конструктивних елементів та механізмів пломб.

- деталізовано механізм слідоутворення на пломбах під час їх опломбування, з наведенням ілюстрацій;

- розроблено п'ять методик дослідження, а саме: «Криміналістичне дослідження простих пломб», «Криміналістичне дослідження пломб з якірним механізмом замикання», «Криміналістичне дослідження пломб з роторним механізмом замикання», «Криміналістичне дослідження мастичних пломб», «Трасологічне дослідження пломб-наклейок»;

- наведено та проілюстровано сліди, які залишаються на пломбі (її складових елементах) після перепломбування певним способом.

Достовірність положень та висновків дисертації забезпечуються достатньою джерельною базою, яку можна вважати цілком репрезентативною, оскільки опрацьовано здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених з криміналістики, кримінального процесу, кримінального права, закони України, використані можливості Інтернет-ресурсів, а всього –

209 джерел. Важливе і не лише ілюстративне значення мають розміщені за текстом дисертації та в додатках, матеріали здійснених опитувань працівників Експертної служби МВС України з питань проблематики дисертації, на які посилається автор за текстом цієї праці і що підтверджує репрезентативність проведених ним досліджень.

Основні положення, висновки та рекомендації дисертації **достатньо повно відображені в опублікованих автором працях, достатнім є і рівень апробації** під час обговорення на міжнародних і вітчизняних наукових та науково-практичних конференціях й інших наукових заходах. Основні результати даного дослідження відображені у 23 наукових публікаціях, зокрема: посібник, методичні рекомендації, авторському колективі монографії, п'ять Методик криміналістичного дослідження пломб, п'ять наукових статей у вітчизняних фахових виданнях, рекомендованих для опублікування такого роду робіт, дві – у зарубіжному науковому виданні, а також у опублікованих 8 тезах з результатами виступів на наукових, науково-практичних конференціях. Кількість та фаховість здійснених публікацій відповідає вимогам наказу МОН України від 17.10.2012 р. №1112 із змінами, що внесені наказом від 03.12.2012 р. №1380. За змістом здійснені публікації відображають основні результати власних досліджень автором цієї дисертації.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що окремі з них не лише спрямовані конкретно на перспективне вдосконалення діяльності органів досудового розслідування, а й використовуються сьогодні і можуть бути використані в подальшому в науково-дослідній та практичній діяльності правоохоронних органів, суду та в навчальному процесі вищих навчальних закладів і факультетів юридичного спрямування, а також під час роботи над удосконаленням окремих норм чинного кримінального процесуального законодавства. Підтвердженням тому є те, що окремі матеріали дисертаційного дослідження на даний час використовуються у *практичній діяльності* – слідчими при розслідуванні кримінальних правопорушень; працівниками експертних установ України, розробки нових

та вдосконалення існуючих методик експертних досліджень (акти впровадження Черкаського НДЕКЦ МВС від 16 листопада 2016 року, Одеського НДЕКЦ МВС України від 10 січня 2017 року, Херсонського НДЕКЦ МВС України від 12 січня 2017 року); у *освітньому процесі* – для підготовки підручників і посібників з «Криміналістика», «Основи криміналістики», «Судово-трасологічна експертиза», «Техніко-криміналістичне забезпечення слідчих дій і оперативно-розшукових заходів», «Участь спеціаліста при проведенні слідчих дій», «Теорія судової експертизи», «Теоретичні основи судової експертизи», а також при розробці лекцій і навчально-методичних рекомендацій, проведення семінарських і практичних занять з кримінального процесу та криміналістики (акти впровадження «Миколаївський інститут права» Національного університету «Одеська юридична академія» від 25 березня 2013 року; Хмельницького університету управління та права від 30 листопада 2016 року, Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ «Університет Україна» від 16 січня 2018 року, Національної академії внутрішніх справ від 3 березня 2018 року).

Структура дисертації, перелік та кількість складових частин й визначені назви розділів та підрозділів відповідають назві й завданням дослідження, відображають його логіку, послідовність здійсненого пошуку, спрямованість на досягнення поставленої мети, забезпечують його цілісність і завершеність.

Ознайомлення з рукописом дисертації свідчить про те, що **перший її розділ** присвячений питанням, які слугують своєрідним вступом до розгляду проблематики дослідження і водночас виступають його «скелетом», який поєднує всі розділи дисертації. Зокрема в цьому розділі дисертант здійснює наукову розвідку питання щодо класифікації слідоутворюючих об'єктів у сучасній трасології. Підлягає критиці з боку автора проблемні питання стосовно криміналістичного дослідження пломб на сьогоднішній час, відсутності в значній мірі інформаційно-довідкових джерел. У даному розділі приділяється увага поняттю пломби, її складових частин, класифікації пломб

(за ступенем складності; за матеріалом виготовлення; за механізмом пломбування; за ступенем захисту; за матеріалом пломбувального елемента; за взаємодією з об'єктом; за сферою використання; за країною виробником; за принципом дії), як об'єктів криміналістичного дослідження. Дана викладена інформація стане у користі практичним працівникам, а саме судовим експертам при виконанні судово-трасологічних експертиз за напрямком дослідження пломб. Не залишено без уваги історія виникнення та розвитку пломб, використання пломб у різних сферах застосування.

Другий розділ дисертації присвячено висвітленню інформації стосовно механізму слідоутворення під час опломбування та несанкціонованого знімання пломб.

У підрозділі 2.1. наведено інформацію про опломбування об'єктів різними способами, також пломбування у побутових умовах, правила та способи пломбування лічильників.

У підрозділі 2.2. наведено способи несанкціонованого знімання пломб (механічний, маніпуляційний, термічний, хімічний, комбінований, з попередньою підготовкою) та які характерні сліди виникають при певному несанкціонованому способі знімання пломби (перед пломбуванням пломби). Наведена дана інформація буде корисною для судових експертів при виконанні судово-трасологічної експертизи пломб, тому що можливо хибно прийняти до уваги слідову інформацію виникнення випадкових слідів або слідів техногенного характеру за сліди несанкціонованого знімання пломб. Наведена інформація, яким чином здійснюється маскування несанкціонованого доступу до підконтрольного об'єкту шляхом фальсифікації пломб.

Автором запропоновано новий вид пломби, який поєднує два способи замикання (роторний та якірний механізм замикання) та надає графічне зображення даної пломби, що в свою чергу, створює щонайменш шість ступенів захисту при використанні нового зразка пломби.

Третій розділ праці присвячено розгляду питань, які мають беззаперечне практичне значення, діям судового експерта, спеціаліста-

криміналіста, слідчого чи контролюючого органу при здійсненні огляду чи безпосередньо при проведенні експертного дослідження.

Відображено важливість залучення фахівців експертно-криміналістичних підрозділів для участі в оглядах місць подій за фактами розкрадань електроенергії, тому що даних фахівців залучають далеко не завжди, через те, що сам факт відсутності частини матеріальних цінностей встановлюється лише після розкриття приладу обліку (електричного лічильника), трансформаторних ящиків, приміщень, де перебувають прилади обліку.

Розписано методику, які дії та в якій послідовності необхідно робити при проведенні судово-трасологічної експертизи по дослідженню різних видів пломб. Приділено увагу конкретизації експертних питань щодо криміналістичного дослідження різних видів пломб, які наведені у вигляді методичних рекомендацій. Також не залишено без уваги перелік можливих виявлених слідів, за комплексом яких судовий експерт може дійти висновку про перепломбування досліджуваної пломби. Зазначено важливість проведення ідентифікації пломбувальних лещат за наявними, пошкодженими та знищеними маркувальними позначеннями на пломбі, тому що на практиці зустрічаються випадки, коли злочинець пошкоджує або знищує рельєфні маркувальні позначення на пломбі (цифри, букви, текст), з метою маскування зловмисних посягань.

У підрозділі 3.3 зазначено можливості використання пломб у профілактичній роботі щодо вчинення злочинів. Приділено увагу безпосередньо профілактичній роботі, де як об'єкт контролю виступає пломба. Якісно проведена профілактична робота дає можливість знизити кількість вчинених злочинів або правопорушень. Відведена важлива роль застосуванню пломб при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, транспортним перевезенням, які, як правило, здійснюються автомобільним або морським транспортом.

У **висновках** відображені основні результати здійсненого наукового пошуку, викладені основні підсумкові положення та пропозиції автора, що

сформульовані в процесі даного дослідження. Висновки дисертанта вважаються цілком обґрунтованими, достовірними, відповідають суті розглянутих питань і відзначаються послідовністю та логікою викладених думок, що дає підстави для стверджень про можливість використання на практиці.

Зазначене дає вагомі підстави для загальної позитивної оцінки наукової праці. Водночас, є потреба зупинитися на деяких дискусійних положеннях, які потребують врахування, уточнення чи можуть стати предметом дискусії під час обговорення цієї дисертації:

1. У підрозділі 1.3. «Поняття та класифікація пломб, як об'єкт криміналістичного дослідження», зображення ступенів захисту та будови деяких видів пломб, дисертанту бажано було б розмістити у додатках.

2. Автору бажано б було у дисертаційному дослідженні відобразити міжнародний досвід стосовно криміналістичного дослідження різновидів пломб.

3. Розглядаючи предмет дослідження – «криміналістичне дослідження пломб», доречно розширити сам предмет дослідження «криміналістичне дослідження пломб та запірно-пломбувальних пристроїв».

Зроблені зауваження і висловлені побажання носять в більшій мірі дискусійний, уточнюючий і не суто принциповий характер, в своїй сукупності не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не перекреслюють отриманого доробку автора, не заперечують самостійності дослідження і не дають підстав для сумнівів щодо належних позитивних якостей даної роботи.

Текст праці викладено у логічній послідовності, добротною державною мовою з дотриманням в достатній мірі наукового стилю, що вказує на володіння дисертантом українською фаховою науковою термінологією, а зміст дисертації свідчить про її завершеність і самостійність здійсненого дослідження. Додатки до дисертації мають змістовне значення і використані автором за їх призначенням для ілюстрації або на підтвердження власних наукових бачень. Оформлення й обсяг дисертації та автореферату відповідає

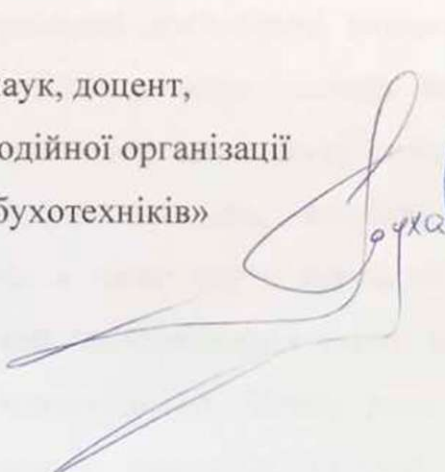
вимогам МОН України, що висуваються до таких робіт. Автореферат за своїм змістом ідентичний основним положенням дисертації і розкриває її сутність та значення для науки й практики, а здійснені публікації відображають низку основних результатів даного дослідження.

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація на тему **"Криміналістичне дослідження пломб"**, яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність є завершеним самостійним дослідженням актуальної і важливої для сучасної науки теми. В цій праці отримані нові науково обґрунтовані результати, за сутністю й змістом дослідження відповідає науковій спеціальності 12.00.09, за якою здійснено науковий пошук, та вимогам до кандидатських дисертацій, позиціям п.п. 9, 11-14 "Порядку присудження наукових ступенів", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із відповідними змінами, передбаченими Постановами Кабміну України №656 від 19.08.2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р., а її автор **Левицький Андрій Олегович** заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

кандидат юридичних наук, доцент,
Голова правління Благодійної організації
«Благодійний фонд вибухотехніків»

"01" червня 2018 р.

О.А. Буханченко